

Til Minde.

Hvor hurtigt Tiden dog svinder. Her kommer Brev med Forespørgsel, om jeg vil skrive nogle Erindringer fra de sejsten Aar, jeg arbejdede sammen med Prof. P.S. Vig som Lærer ved Seminariet i Blair, og uvilkaarligt kommer Spørgsmaalet til mig: "Er du virkelig blevet saa gammel, at du skal til at skrive over et saadant Emne?". Det er jo imidlertid kun et mindre Kapitel i et større Værk og kan som saadan indtage en beskedent Plads ved Siden af det meget andet, der vil blive skrevet, selv om det vel nok er sandt, som der stor i hans Søms Brev til mig: "Faders Levnedskildring vilde ikke være fuldstændig uden et Bidrag fra Dem, som i saa mange Aar virkede sammen med ham i den Gerning, der lagde Beslag paa den bedste Del af hans Virketid i Amerika".

Men hvad skal man skrive? Hvad kan det gaa an at erindre? I mangt og meget kan det kun blive i det rent almindelige, da vi jo i Fælleskab blev ført i Forhold til saa mange Personer, som endnu lever, og saa meget, som endnu er os saa nær paa Livet, at det vanskeligt lader sig behandle uden at volde Ulempe. Jeg vil derfor saa vidt muligt undgaa at nævne Personer. Helt undgaas kan det vel ikke, hvis der skal være Sandhed i Fremstillingen, og den ikke skal tabe Interesse. Desuden venter man jo af en Levnedsskildring, at den skal være en sand Fremstilling, og det vil ~~ikke~~ jeg ogsaa holde mig for Øje i mit lille Bidrag.

Mit Kendskab til Prof. Vig strækker sig længere tilhage end til den Tid, da vi begyndte Samarbejde ved Skolen. Allerede først i Halvfemserne begyndte jeg at blive kendt med hans Artikler i Bladene, og fra den Tid læste jeg som Regel, hvad han skrev, uden at have stiftet personligt Bekendtskab med ham. Det var saaledes kun paa Afstand, at jeg kendte ham, og mit Indtryk var, at han var noget af en overmodig Herre, som indtog en Førerstilling for en Retning indenfor det Kirkesamfund, han tilhørte, men jeg saa ogsaa, at han kæmpede for den hellige Skrifts Lære og den lutherske Opfattelse af Kirkens Liv og Virksomhed, og da Striden derom stod paa Dagsordenen, tog man sig ikke af, om det ikke altid blev sagt saa poleret, naar blot Sandheden kom frem. Selvfølgelig var der en Del Haarkløveri i Striden fra begge Sider, men jeg lagde Mærke til, at det var

ham, der forstod stedse at fastholde det hovedsagelige, det bibelske og lutherske, og derfor respekterede jeg ham.

Saavidt jeg erindrer, traf jeg først sammen med ham i Forsommeren 1897 kort før min Ordination. Jeg havde først tilbragt fem Aar ved Skolen i Blair, Nebraska, og i den Tid fuldendt det foreskrevne Kursus i Proseminariet samt taget et Aars Teologi, hvorefter jeg tog to Aars Teologi paa det engelsk lutherske Seminarium i Chicago. Der havde man et treaarigt Kursus paa atten Fag, af hvilke jeg tog Eksamen i tretten i de to Aar ~~1897~~ og jeg havde Karakter for alle Fagene fra 90 til 98, altsaa første Karakter. Jeg mente derfor ikke, at jeg havde forsømt noget ved at tage dertil, men i den forenede Kirke, som var blevet stiftet i Efteraaret 1896, stillede man den Fordring, at hvem, der kom fra en anden Skole og søgte Ordination, skulde underkaste sig en Eksamen eller Prøve ved vor egen, og som saadan maatte jeg sammen med to andre rejse til Elk Horn, Ia., hvor Seminariet midlertidigt var. Hvem, der i de Dage tog sig den Frihed at søge en Del af sin Uddannelse ved et engelsk luthersk Seminarium, blev nærmest betragtet som en Slags Overløber, og da jeg var den første fra Seminariet i Blair, som forsøgte det, kunde jeg næppe vente en gunstig Modtagelse ved min Tilbagekomst, selv om jeg havde maattet bringe større Offer for at faa en bedre Uddannelse. I Elk Horn traf jeg sammen med Prof. Vig og fik en kølig Modtagelse. Vi tre Kandidater skulde skrive hver en Afhandling over Romerbrevets femte Kapitels første Vers, uden at der blev givet os nogen Oplysning om, i hvilken Retning det skulde gaa, saa vi gættede vist alle paa, at Hensigten maatte være, at vi skulde skrive en dogmatisk Afhandling om Retfærdiggørelse af Tro. Prof. Vig og Past. C. H. Jensen fungerede som Censorer, og Resultatet blev, at vi alle fik tredje Karakter, saa det kunde synes, som om vi egentligt burde have skrevet om Forudbestemmelsen. Paa min Afhandling var kun skrevet af Past. Jensen: "Den subjektive Side for lidt behandlet". Saa kunde vi tre jo trøste hverandre med, at vi var saa omtrent lige dumme, men hos mig vakte det ingen særlig Respekt for den Slags Eksamen. Den Tilbøjlighed, som deri havde givet sig Udslag, kom Prof. Vig næppe nogensinde helt over. Da vi kom til at arbejde sammen ved Skolen, fik vi ofte Anledning til at staa overfor Tilfælde af en ~~1897~~

noget lignende Art, hvor det viste sig, at han, som var ikke saa lidt af et Følelsesmand, havde vanskeligt ved at holde sig fri fra at lade Sympati eller Antipati paavirke sine Domme, men han var ærlig nok til at ville lade sig overbevise, naar blot hans Medarbejdere var ærlige nok til at sige ham det.

Tiden gik, og vi stod nu i det samme Kirkesamfund. Vi havde jo Bladet "Danskere", og det skulde bruges til noget, og da det var kommet til Verden i Stridens Dage og var en Avis, blev det ofte Bærer af Stridsartikler, ja, vi var egentlig vant til at vente noget i den Retning fra Prof. Vig. Det skete da ogsaa nogle Gange, at han og jeg stødte sammen i Bladet, hvilket var af mindre Betydning, men af de mere følsomme Naturer i Samfundet maaske blev opfattet som "ondt Blod". Hvis der imidlertid var saadant, var det i alt Fald ikke kronisk.

Vi naaede saa til Foraaret 1909, da Aarsmødet skulde holdes i Elk Horn, Iowa. Jeg var den Gang Præst i Kenosha, Wisconsin, og han var Præst for St. Peters Menighed nær Luck, Wis. Aarene fra 1897 til 1909 havde været en Brydningstid, i hvilken de to Samfund, som officielt var forenet, skulde smelte sammen til en virkelig forenet Kirke, og det gik ikke saa let, som mange havde ventet. Det hjalp, at der var kommet en anden Aand over Tiden. Tidligere kunde næsten hvem som helst stifte et nyt Kirkesamfund, men Tendensen gik nu i Retning af Sammenlutning, og man tog sig Tid til at veje Forholdene. Ikke desto mindre ser vi, at Prof. Vigs Stilling ved Skolen stod i Ussikkerhedens Tegn. Ved Foreningen i 1896 blev han kaldet til Lærer og Forstander ved Seminariet og stod som saadan til 1899 for saa at tage imod Kald fra Menigheden i Elk Horn. I 1902 kom han atter tilbage til Skolen og var der til 1905, da han resignerede og tog imod Kald fra Menigheden ved Luck, Wis., hvor han var til 1909, da han atter blev kaldet til Skolen.

Det var ikke alene saaledes, at de to Samfund skulde leve sig sammen, men der var kommet et tredje Element til af Præster fra Danmark, som knyttedes til Skolen dels direkte og dels indirekte. De dannede en sluttet Trop med Tilbehør og stillede sig ret aabenlyst i Modsætning til Prof. Vig, og hvad der samlede sig om ham. Dette Forhold havde flere Gange udartet til mindre behagelige Optrin ved Aarsmøderne og vedligeholdte en bestandig Gæring indenfor Samfundet,

Da jeg rejste til Aarsmødet i Elk Horn var jeg aldeles ukendt med Tilstanden ved Skolen med Undtagelse af, at en Præst kort i Forvejen havde nævnt i Samtalens Løb, at der nok var Uro ved Skolen, men da der ikke fulgte nærmere Forklaring, tænkte jeg ikke videre over det, da det jo var blevet en Tradition, og man snarere vilde have undret sig, hvis der havde været Ro.

Ved Aarsmødet viste det sig imidlertid, at Skolen var splittet--baade Fakultet og Studenterhold,--og, hvad der forværrede Sagen, Styrelsen og Skoledirektionen stod hver paa sin Fløj af Bevægelsen. Fra det mindre Spørgsmaal, om hvem af de to Bestyrere, der skulde bo i den ny Forstanderbolig og saaledes erholde en vis Anerkendelse af at være Herre i Huset, førtes Striden over paa det mere betydningsfulde Felt, om Proseminariet skulde sortere under Seminariet eller under Colleet, og paa det Spørgsmaal havde Styrelsen og Skoledirektionen taget forskelligt Stæde. Under mere ædruelige Forhold vilde man have ventet at et saadant Spørgsmaal var blevet lagt hen til Aarsmødets Afgørelse, naar det viste sig, at de ikke havde Forstand nok til selv at afgøre det, men der var Stridslust i Blodet,--man havde jo heller ikke den Gang oplevet Verdenskrigen.

Imidlertid skylder man de stridende Parter at forsøge at se Sagen i det Lys, i hvilket det stod for dem, dels for ikke at gøre dem Uret, hvor det kan undgaas, og dels for at klare Spørgsmaalet for os selv og for Kirken. Selv om man vanskeligt kan undgaa Indtrykket af, at Striden var stærkt mærket af Magtspørgsmaalet, saa kan det heller ikke nægtes, at der var andre Spørgsmaal, som gik dybere. Det var ikke blot Spørgsmaalet om Dansk og Engelsk, saaledes som det Spørgsmaal ytrede sig i de Dage, da det mere drejede sig om Personer end om Sprogets Brug, men det var ogsaa Spørgsmaalet om teologisk Paavirkning paa Studenterflokkene over imod ikketeologisk, eller, som det ogsaa stilledes, en afgjort kristelig Aand over imod en humanistisk Aandsretning med kristeligt Skær. Men at ville klare det Forhold ved at skille Styret for Proseminariet ud fra Styret for Colleet var en fortvivlet Udflygt, da de to er saa sammenvævet i Plan og Arbejde, at det kun kunde føre til idelige Forviklinger, men heller ikke lader det sig nægte, at man der stod overfor et Spørgsmaal, som ikke blev klaret, og som Skolen i de efterfølgende Tider kom til at lide under.

Da Aarsmødet saa vedtog, at Proseminariet skulde sortere under Colleget, indgav de to teologiske Professorer deres Resignation, og Forstanderen for Colleget, som tidligere havde resigneret, blev genvalgt. Nu skulde man have ventet, at Prof. Vig var blevet valgt til Forstander for Seminariet, da han syntes selvskrevet til Stillingen, men man vilde man under ingen Omstændigheder have, og Past. A. H. Jensen blev valgt. Da han imidlertid ikke var til Stede, kunde hans Svar ikke indløbe under Aarsmødet, og det henlagdes til Styrelsen og Skoledirektionen at besætte Embedet, hvis han afslog Kaldet. Til den anden Professorpost valgtes Past. C. C. Kloth, men han afslog Kaldet, hvorefter jeg blev valgt.

Saa ivrig var man imidlertid efter at hindre, at Pladsen skulde blive besat, at jeg ikke naaede at komme ud af Kirken, inden en Præst tog mig i Ermet og formanede mig til ~~at~~ ikke at tage imod Kaldet. Det ~~maa~~ da kunde kaldes Kirkepolitik. Efter hjemme at have overvejet Sagen turde jeg imidlertid ikke afslaa det og sendte mit Svar til Formanden. Past. Jensen afslog nu det til hamstillede Kald, og Spørgsmaalet var saa, hvad det næste vilde blive. Imidlertid enedes Styrelsen og Skoledirektionen om det eneste fornuftige, enstemmigt at kalde Prof. Vig til Forstander, og han tog imod Kaldet. Naar jeg har indføjjet dette korte Overblik over Forholdene, er det for at vise, hvorledes vi kom til at arbejde sammen, og hvorledes Stillingen var, som vi gik ind til. Hvis nogen tror, at en saadan Situation ~~at~~ Skole og Kirke rettes simpelt hen ved at vælge andre Lærere, saa kender de kun lidet til den menneskelige Natur, og hverken Prof. Vig eller jeg naaede saadant Haab. En saadan Tilstand er lettere at skabe end at hele.

Der var staks Profeter, som spaaede, at vi to vilde ikke kunne forliges i Arbejdet et Aar, endsige længere, men det er jo ikke alle Profetier, der gaar i Opfyldelse. Vi mødtes saa for at lægge Plan for Skoleaaret, og da vi var blevet enige om Arbejdets Deling, sagde jeg til ham: "Der er de^m, som siger, at vi to vil ikke kunne arbejde sammen et Aar uden at komme i Strid, hvad tror du om det? Kan vi ikke enes om, at hvis der har været os noget imellem, saa slaar vi nu en Streg over det og i Fællesskab tager fat paa Arbejdet for vor Skole?". "Det kan vi", svarede han, "og det er mit Ønske, at vi maa hjælpe hinanden, og arbejde i Eenig-

-hed og Forstaaelse". Det gav vi hinanden Haand paa, og det holdt i sejsten Aar og vilde have holdt længere, hvis andre havde været lige saa ærlige.

Enhver, som har lidt Forstand paa Skolearbejde, vil kunne indse, at naar to Lærere skulde udføre alt Arbejdet i Seminariet og tillige undervise i flere Fag ved Colleget, saa maatte det blive et stadigt Slid, medens Byrden øgedes ved alle de andre Krav, som stilledes til Lærerne. Dertil kom, at Skolen højlig trængte til et Bibliothek, som kunde have været en Hjælp for Lærerne i deres Arbejde, thi hvad der fandtes, var for en Del noget Skrammel, som var skækket til Skolen, fordi det ikke var for godt at give bort. Da vor Løn var yderst tarvelig, og man saaledes tillige skulde anskaffe sig det fornødne Bibliothek, maatte man særligt ~~føle~~ i den første Tid føle Trykket af disse Forhold. For Prof. Vig blev det ikke saa føleligt, da han jo i ikke saa faa Aar havde været i Skolegerningen og haft Anledning til at samle sig et betydeligt Bibliothek, men jeg maatte føle det stærkt. Det hjalp imidlertid en Del, at jeg ofte kunde laane hos ham, og han var altid villig til at lade mig faa, hvad jeg kunde bruge.

For en overfladisk Betragtning kunde det maaske se ud, som om alt nu var i den skønneste Orden ved Skolen, thi alt gik sin rolige Gang, men man bør heller ikke tabe af Sigte, at det er en betænkelig Sag at lade Opstyr for tit. Dertil kom, at de, som havde tabt Slaget ved Aarsmødet, var de, der havde staaet i Opposition til Prof. Vig, saa at han nu fik mere Anledning til fredeligt Arbejde. Studenter er vel ikke et Folkefærd meget forskelligt fra den øvrige Del af Slægten, men man har dem i Flok, skal omgaaes dem i Flok, og de paavirkes i Flok baade af ondt og godt. Som "Herrer i Aandens Rige" udvikler de let et Overmaal af Selvfølelse, der ofte næres af ubesindige Elementer uden for Skolen, medens Lærerne selv føler, hvor vanskeligt det er at holde sig frisk i Arbejdet, naar man stadigt skal øse ud, uden at der gives den fornødne Tid til Forberedelse. Det er imidlertid en Erfaring, som enhver Lærer maa regne med, og til Trods for de vanskelige Kaar ^h havde vi megen Glæde af Arbejdet, og for ikke at blive misforstaaet maa jeg tilføje, at vi havde mange skønne unge Mennesker paa Skolen, som viste Forstaaelse og et kristeligt Sindelag overfor Sagen.

En Mand bliver ikke større ved at sætges paa Stykker, selv om han i øje-

-blikket kan række lidt højere, ej heller bliver han bedre ved at forgyldes, thi ingen naar ud over, hvad Gud har gjort ham til. Hans Vækst kommer ved at hellige, hvad Gud har betroet ham. Prof. Vig har ofte været fremstillet som en fast Karakter og stærk selvstændig Personlighed, men det holder ikke Stand med hans egen Fremstilling og den Erfaring, jeg gjorde. Han yndede at fortælle om, hvorledes han var blevet undersøgt af en Frenolog, som efter at have givet sin Bedømmelse af Professorens „øverste Etage“ gav Udtryk for hans Karakter ved at løfte først den ene Skulder saa den anden, hvilket Vig blev opfattet som et Udtryk for det svajende. En Ting er imidlertid, hvad en Mand er ifølge sit Naturel, en anden^m, hvad han er i Kraft af Guds Naade. Naar vi fik Held til at arbejde sammen i Fred og Forstaaelse i saa mange Aar, saa tilskriver jeg det for en Del, at jeg lærte ham at kende som saadan, og jeg satte mig for aldrig at udnytte hans Svaghed til egen Fordel men at støtte ham ærligt, just hvor han trængte til det. Deraf kom det maaske, at den Historie kom i Gang, at jeg beherskede ham med min Indflydelse, og at han forandrede Mening, naar han havde talt med mig. Sandheden er imidlertid, at Prof. Vig sjældent foretog sig noget af Betydning uden at raadføre sig med mig, og da han havde en Tendens til at se Spøgelser, hvor der ingen var, og saaledes ofte kom til at staa vaklende overfor en Sag, var det meget naturligt, at han forelagde mig sine Betænkeligheder. Naar jeg da havde gennemtænkt Sagen, saa godt jeg kunde, og særligt hvis det var noget, hvori jeg skulde være med til at bære Ansvar, svarede jeg gerne: "Saaledes vil jeg handle, og du maa saagøre, som du synes er ret". Jeg gav ham saa mine Grunde for mit Standpunkt og overlod til ham selv at opføre sin Mening. Hvis nogen saa havde opnaaet et halvt eller helt Løfte af ham, inden han kom til mig, kunde det nok hændes, at de blev skuffet, naar de fandt ud, at han havde forandret Mening, men jeg erindrer ikke, at han nogensinde har bebrejdet mig, at han blev vildledt ved Raad af mig. Naar det derimod kom til Ting, for hvilke han havde Guds klare Ord, saa var der ingen Vaklen. Hvad Gud havde sagt i sit Ord, kunde der ikke rokkes ved, og deri havde han sin Styrke.

Naar man tænker paa alt det Arbejde, Prof. Vig havde, maa man undres over, at han kunde faa Tid til at skrive saa meget, som han gjorde, selv om det, han skrev

til Tider bar Præg af, at han manglede den fornødne Tid og Ro til at sammenarbejde Materialet og afpudse Stilen. Han samlede bestandigt Materiale angaaende Danske i Amerika, og hans Optegnelser var ofte skrevet i Hast, saa han vanskelig blev kunde tyde dem, men det laa for ham at erindre ikke blot Personer men deres Familie og Familieforbindelser næsten i det uendelige, og det var interessant at høre ham fortælle om disse Ting, og hvorledes han erhvervede sine Oplysninger derom. Til Tider kunde hans Skildringer slaa over i det barokke, men som Regel var han paa Vagt imod det i sine Bøger. Han hørte til den gamle Skole og i sine Avisartikler kunde han ofte være grovhornet, men det tog af med Alderen. Maaske gjorde det ogsaa noget, at han i de senere Aar skrev i Kirkens religiøse Blad, da "Danskeren" var sovet hen.

I Selskab var han underholdende, naar han var å godt Lune, men han var stundesløs, og sjældent kunde man bevæge ham til at tilbringe en Aften i en selskabelig Sammenkomst, selv naar der var Foredragsholdere eller andre besøgende som Gæster. Naar han havde spist, var han snart færdig til at gaa hjem. I Arbejdet havde han sin Lyst. Han kunde overkomme meget og ventede meget af andre. Han havde en stærk Hukommelse, og Aarstal, Navne, Begivenheder, Skriftsteder, o. s. v. stod stødse til hans Raadighed, hvilket gjorde, at han arbejdede let med et forholdsvis stort Materiale. I Studereværelset, Klasseværelset, ved Eksamensbordet og paa Prædikestolen følte han sig hjemme.

Ofte kunde han vise en egen Evne til at sige det løsende Ord i en vanskelig Situation. Saaledes hændte det en Gang, at to Præster var kommet i en heftig Strid med hinanden, og Sagen blev bragt frem i Præstemødet, og hvad de to Herrer fortalte hinanden vilde ikke se godt ud paa Prent. Det var, som om et Æsel var sluppet løs i Lejren. Da rejste Prof. Vig sig op og sagde: "Nu har jeg aldrig i mine Levedage set Mage. Her staar disse to saa røde i Kammen som et Par Hanekyllinger, der er færdige til at fare i Hovedet paa hinanden. Hvem skulde have trøet, at saadan et Par adstadige Jyder kunde komme saaledes i Harnisk? Skammer I jer ikke ved at lave en saadan Komedie?". Hans Fremstilling var saa komisk, at hele Kleresiet brast i Latter, og de to satte sig ned, som om de havde faaet en Spand Vand over Hovedet.

Det kunde ogsaa komme frem paa en hel anden Maade. Da en bekendt Sangerinde fra Danmark med sin Akkompagnist optraadte ved en Aftenunderholdning paa Skolen, var Programmet lagt saaledes, at første Del nærmest var en forholdsvis lang Indledning, i hvilken Akkompagnisten udfyldte det meste af Tiden med Klaverespil, medens Fruen kun gav mindre Sangnumre ind imellem for saa i sidste Del at give det egentlige Sangprogram. Akkompagnisten blev rigeligt belønnet med Applaus, medens de færreste af Studenterne havde Forstaaelse af hendes Sang. Da nu første Del var til Ende, og de med megen Bukken havde fjernet sig for en lille Hvil, saa Prof. Vig have tænkt, at Programmet havde Ende, thi han rejste sig og gik, og hele Forsamlingen fulgte hans Eksempel. Akkompagnisten kom styrtende ind for at holde dem tilbage, men Fruen, som var yderst opbragt, sagde i Fortørnelse: "Lad dem ~~gaa!~~ dog gaa! lad dem dog gaa!". Det hele var en Skandale. Men næste Dag, da de skulde rejse fra Byen, mødte Prof. Vig med en Del Studenter paa Stationen for at tage Afsked med dem og holdt en hjertelig Tale til dem, i hvilken han dybt beklagede, hvad der var hændet, og udviste en saadan Hjertelighed overfor dem, at Fruen bevæget takkede ham, og de skiltes i bedste Forstaaelse.

I Arbejdet hengav han sig med Liv og Sjæl, men Styret havde han ikke meget Syn for, og Seminariet blev til sidst skubbet med i et Hjørneværelse af Bygningen, medens Forretningsafdelingen indtog dets Plads. Seminariet var blevet husvildt i sit eget Hjem. Omsider fik da nogle af de styrende Øjnene op for det mislige i Situationen og fik rettet paa det, hvad det ydre angik, men saadant efterlader Spor, som det ikke er saa let at udslette. Det er i Grunden ikke saa vanskeligt at se, hvorledes en saadan Tilstand kunde vokse frem. Slagordet i Skolesagen var i mange Aar, at en Skole maatte kunne betale sig, og der var mange, som var kloge paa det Omraade. Ved Aarsmøderne stod de ~~frø~~ og fremlagde det Regnestykke, at naar man fik saa eller saa mange Studenter, kunde Skolen ~~sv~~ svare sig. Hver Gang, man ønskede en ny Tilbygning eller Bygning, dreves Agitationen paa det Felt, som var saa fristende--saa forretningsmæssigt. Hvem, der ikke troede paa det, viste derved, at de manglede Forretningsans. De, som var se hen til som Skolemand, gik i Spidsen med Regnestykket, og der var altid Efter-

-snakkere nok til at bekræfte, at Facitet var rigtigt. I Virkeligheden var det kun idel Eksperimentering, thi ingen af dem havde Forstand paa, hvad de talte om.

Da et Seminarium jo ikke kan svare sig, saa skulde man oprette andre Afdelinger, som kunde skabe Balance, og Forretningsafdelingen blev et af de store Numre, man satte Lid til. Det maatte derfor blive idel Skuffelse, naar man opdagede, at jo større Skolen blev, des større blev Underskuddet. Man saa ikke, at der byggedes paa et falskt Princip, og at en Skole, hvis den skal betyde noget, vil kræve Ofre. Prof. Vig var alt for optaget af Arbejdet til at have Syn og Interesse for den Side af Skolesagen, hvilket jo heller ikke var ham paalagt, men et Ord fra ham havde maaske fundet Ørelyd. Det var imidlertid ingen god Indflydelse, der udgik fra Forretningsafdelingen, særligt naar man skulde tænke paa en luthersk og kristelig Skole, og der kom da saa ogsaa en Strømkantring, som førte over i et noget andet Spor.

Saa kom Verdenskrigen, og Amerika kom ogsaa med i dens Navnet er betegnende, thi den mærkedes allevegne Verden over og i alle Forhold. Følgerne for os var, at Proseminariet tømtes, da Studenterne blev taget til Armeen. Der udsendtes et Skema, som skulde udfyldes af de unge Mænd, og et af de første Spørgsmaal var, om de var indrulleret paa en "Divinity School", i saa Tilfælde var de fritaget for Militærtjeneste. Jeg hævdede, at Betegnelsen ogsaa indbefattede Proseminariet, men jeg havde alle de andre Lærere imod mig, og Prof. Vig tog Stæde med dem. Da jeg saa forslog, at vi skulde søge officiel Oplysning fra Washington, blev han ængstelig og sagde, at en Forespørgsel ogsaa vilde være en Bekendelse. Det vilde jo ogsaa have været en Bekendelse af vor Uvidenhed, men hvad, han frygtede for, var, at Skolen skulde blive mistænkt for Illoyalitet. Det viste sig imidlertid senere, at Regeringen gav just den Fortolkning af Udtrykket, som jeg havde hævdedet, men da var de fleste af Studenterne indkaldt. Saaledes gik det til, at Seminariet i flere Aar kun havde faa Studenter, da Tilførselsaaren var udtørret, men det kunde have været undgaaet, hvis man havde gaaet den lige Vej, som andre Skoler gik, i Stedet for at lade sig dupere af et sneversynet "Defence Council", som var et temmeligt almindeligt Fænomen i de Dage. Vi kom ogsaa til at lide under det paa mer end en Maade, hvilket Prof. Vig maatte baade erkende og føle.

Da det minskede med Tilførslen, begyndte nogle at angribe Seminariet i "Danskere". Man fabrikerede det elastiske Udtryk "den indre Skole" og antydede, at der skulde Aarsagen søges. Det karakteristiske var, at de, som talte om "den indre Skole", aldrig gav en bestemt Forklaring af, hvad de mente dermed, og aldrig havde vist, at de havde ret megen Forstand paa, hvad de talte om. Betegnelsen var imidlertid af en saadan Art, at Lægfølket nærmest maatte tænke paa det aandelige Liv paa Skolen. Da nu de samme Folk besynderligt nok fremhævede Colleeget som "anerkendt", hvilket jo ikke kunde anvendes paa Livet men kun paa Forholdet til Staten, saa maatte Sigtelsen opfattes som rettet mod Seminariet. Nu er der jo ikke noget at sige til, at der øves Kritik, naar den er ærlig og sand, men det var just, hvad der manglede, og for os, som stod med Ansvaret i de vanskelige Tider, øgede det kun Byrden og ledede Tanken bort fra det, der virkelig trangte til at blive rettet.

De første fjorten Aar ved Skolen var for mig en forholdsvist fredelig Tid, thi jeg havde intet direkte med Styret at gøre, hverken i Seminariet eller Colleeget. Vel var der nok af baade Arbejde og Vanskeligheder, men det maatte man være belavet paa i en saadan Stilling, og det, at vi kunde arbejde sammen i Eenighed og Forstaaelse, hjalp os over meget, som ellers let kunde have skabt Rivninger. Selv om vi tænkte forskelligt og tog forskelligt Stade i mange Ting, sa mindes jeg ikke, at det nogensinde voldte Misforstaaelse eller Uvenskab i de sejsten Aar, vi stod sammen i Arbejdet.

Men var de første fjorten Aar en Fredsperiode for mig, saa kan det ikke siges om de sidste to, og ved Afslutningen af dem skete det, som jeg aldrig havde ventet, nemlig at vi skildtes for bestandigt. Det er da ikke saa underligt, at det Spørgsmaal stedse er fremkommet, hvad den egentlige Aarsag var der til. Da det Spørgsmaal rimeligvis bliver staaende, indtil der bliver givet et tydeligt Svar paa det, antager jeg, at det er bedre, at jeg svarer paa det, selv om jeg hellere undlod det, end at Folk skal gaa og gætte paa det og saa alligevel tænke, at der maa være noget, som ikke kan taale Lyset.

Der ~~fj~~ er Floder, som pludseligt forsvinder i Jorden, fortsætter Løbet i et underjordisk Leje, atter bryder frem og efter et længere Løb igen forsvinder.

Det er kun en naturlig Fremtoning, hvor Jordforholdene tillader det, men i Folkelivet findes ogsaa Strømminger, som snart er aabenbare, snart skjulte, men stedse er der. Saaledes var det ogsaa ved Skolen. Det, der var overset ved Aarsmødet i Elk Horn i Aaret 1909, var stedse hos os. Man forsøgte at komme ud af Uføret, idet Skoledirektionen til Aarsmødet i Luck, Wis., 1914 anbefalede, at der ansattes en Præst til Forstander ved Skolen, men saaledes at Prof. Vig forblev Forstander for Seminariet og Prof. C. X. Hansen Forstander for Collegiet. I Skoledirektionens Indberetning for Aaret 1915 berettes, at Past. L. A. Laursen havde modtaget Kaldet, og der tilføjes, at de haabede, "at det skulde lykkes ham at højne den sandelige Horisont ved vor Skole". Det var jo indirekte Tale, hvilket maaske kan være ret diplomatisk, naar man ikke tør tale rent ud, men hvad vindes der ved saadant?

I Aaret 1919 takkede Past. Laursen af, og Tingene gled tilbage i de gamle Folder. Man havde nu i nogle Aar været velsignet med tre ^{am} samtidige Forstandere uden, som det synes, at have høstet anden Frugt af det end at stadfæste Ordsproget: "Mange Kokke fordærver Maden". Horisonten talte man ikke om.

Ved Aarsmødet i Elk Horn 1923 kom der et nyt Forslag fra Styrelsen og Skoledirektionen nemlig, at der skulde ansættes en Økonom, som skulde være ansvarlig for det finansielle Styre ved Skolen, helst en Lægmand, men hvis en saadan ikke fandtes, da en af Skolens Lærere. Der blev lagt stærkt Pres paa, at jeg skulde overtage Stillingen, hvis det blev nødvendigt at vælge en af Lærerne, man med mit Kendskab til Skolen, saa jeg, hvad Følgerne vilde blive, og undslog mig, men da de ikke fandt en Lægmand til Stillingen, gik jeg til sidst ind paa det for Skolens og Samfundets Skyld. Nogen Tid derefter kom Prof. Vig til mig og sagde, at han var ked af, at jeg havde taget imod den Stilling. Han vilde imidlertid ikke angive nogen bestemt Grund derfor, men jeg slattede, at hvad, han frygtede, var, at der nu maatte komme et Brud med den Tilstand, som stedse havde ledet Skolen i Uføre, og han vidste ogsaa, at al Kraft vilde blive sat ind paa at hindre det. Fra den Tid blev han mere angstelig og tilbageholden, uden at det ellers forandrede noget i vort Forhold. Jeg gik den lige Vej at holde mig til de Regler, som var givet mig af de styrende, og at Skolens ^{finansielle} Finanser paa Fode,

hvilket ogsaa lykkedes, men Modsætningen til Fortiden blev rimeligvis for stærk, ligesom det ogsaa stillede Ting i Lyset, som ikke vel kunde taale det.

Da blev der for Alvor sat Kraft ind paa igen at erobre Stillingen og faa Finansstyret i Hænde, for hvilket der var flere Grunde, og det virkningsfuldeste Middel var som altid at bruge Studenterne. Det var jo ellers ikke, hvad de var kommet til Skolen for, og jeg holdt mig fra at forhandle dens Sager med dem, da det jo ikke vedkom dem, men des mere bearbejdedes de af andre. Flere Gange talte Prof. Vig til mig om, hvad der gik i Svang, og han blev mere og mere angstelig for Udfaldet. Endelig indtraf det, som kom til at afgøre Udfaldet. Past. M. N. Andreasen reignede som Formand, og Styrelsen indsatte midlertidigt Past. G. B. Christiansen. Hvis det ikke var ulovligt, saa var det i allerhøjeste Grad udklogt, thi nu fik det lovløse Element Fart, da de saa, at Kraften var veget fra Styret, og det endte med, at de to Forstandere og jeg fik Ordre til at resignere. Man kan ikke nægte, at set fra Styrelsens og Skoledirektionens Synspunkt var det klogt beregnet og ledte Tanken bort fra den Mulighed, at de selv burde have resigneret, da de jo havde forvoldt Vanskelighederne ved eet mere af deres Tilkløb til at rette paa den syndige Tilstand, som de uden Held i en Aarrække havde forsøgt paa at rette. Nu derimod fik det Udseende af, at det var Lærerne, som var uduelige og stridbare, og meget naturligt vilde jeg blive den, der kom til at staa mest for Skud. Ret komisk fortalte Prof. Vig mig, at den midlertidige Formand og en Lægmand af Styrelsen først kom over til ham og bad ham om at sige til mig, at jeg skulde resignere, hvilket han dog ikke vilde indlade sig paa, "men", føjede han ~~til~~ forbitret til, "de Herrer talte ikke om, at de havde besluttet, at jeg ogsaa skulde resignere". "Naa", svarede jeg, "du maa jo kunne forstaa, at det Budskab skulde jeg have i Kommission at overbringe dig. Vi to er jo vant til arbejde sammen."

Det var ret en uhyggelig Tid, og det viste sig, hvad onde og samvittighedsløse Mennesker kan udrette i Kirken. De, som havde stiftet og næret Oprøret, fik imidlertid mere ud af det, end de ønskede, da det blev forl^gant, at vi alle tre skulde resignere, og det blev mere og mere klart, at hvad de tog Sigte paa var at faa mig fjernet og give det Udseende af, at jeg var den skyldige, med-

-ens

-ens Nøglen til Situationen bestod i, at jeg havde Nøglen til Pengeskabet. Selvsaa, som havde gaaet ind og ud i vort Hjem i Aarevis, og hvem vi havde vist Gæstfrihed og Venlighed, blev nu saa fornemme, at de hilste paa mig paa Afstand som en fremmed. At saadan ogsaa havde sin Indflydelse paa Prof. Vig med hans frygtsomme Natur ~~er~~ let at forstaa, og det har vel heller ikke manglet paa Raad til ham om at redde sig selv.

Men jeg var altsaa færdig ved Skolen og maatte nu vente paa et Kald. Da kaldte Prof. Vig mig en Dag over til sit Hjem, og da vi sad ene og talte sammen, sagde han: "Jeg har en Bekendelse at aflægge for dig. Jeg sagde til Styrelsen, at hvis det blev ved at gaa paa Skolen, som det gik, maatte jeg resignere, da jeg ikke kunde udholde det; thi naar jeg talte med dig, besvarede du dig over Forstanderen, og naar jeg talte med ham, klagede han over dig". "Saa, sagde du det? hvor ofte har vi da talt sammen om disse Ting i de sidste to Aar?" spurgte jeg. Det kunde han ikke sige, og jeg fortsatte. "Har vi tsit om det mere end fire eller fem Gange?". "Det kan vel ikke have været meget oftere," svarede han, "Lad os for Sikkerheds Skyld sige ti Gange, men var det saa altid mig, der begyndte?" Heller ikke det mente han at kunne sige. "Lad os igen sige, at det var mig, som hver Gang bragte det paa Tale, selv om vi begge ved, at det ikke forholder sig saa, synes du saa, at det i Grunden vilde være saa underligt, om jeg talte med dig om det? Der er Tider, da man trænger til at tale med andre om det, som vejer paa en. Du kender Forholdene, og vi har saa længe staaet sammen i Arbejdet, at jeg hos dig kunde vente at finde Forstaaelse". Vi talte længe sammen, men jeg fik det Indtryk, at han havde sagt mere til Styrelsen, end han havde vedgaaet for mig, men han havde ikke Mod til at sige det, og han led under det.

Da Tiden kom, at vi maatte sætte vort Indbo til Auktion, kom han over til vort Hjem, og jeg kunde se, at han var ilde berørt deraf. "Hvor tør du gøre det?" sagde han, "Ja, jeg tør gøre, hvad Omstændighederne kræver," svarede jeg, "men det er ikke saa let for os, thi saa meget af, hvad vi har, er Minder fra Menighederne, hvor vi har været, eller fra personlige Venner, og det er som at sønderrive sine Mindeblade og sprede dem for alle Vinde".

Det var vist nok sidste Gang, vi taltes/ved, saa skiltes vi.

Endelig naaede vi det uforglemmelige Aarsmøde i Blair 1927. I den Pamflet, jeg havde udsendt om Skolesagen, havde jeg blandt andet omtalt Prof. Vig meget hvast. Det var under Trykket af den Bevidsthed, at han havde været med til at ofre mig for at redde sig selv, og det viste sig saa ogsaa, at han havde skrevet baade til den midlertidige Formand og til Formanden for Skoledirektionen, at dersom jeg blev ved Skolen, saa resignerede han. Det var jo noget helt andet, og gjorde mig Harm i Sindet. I sejsten Aar havde jeg ærlig støttet ham i hans Ger-ning, og saa vilde han lønne mig saaledes. Ikke desto mindre sagde jeg til den Komite, som foretog den saakaldte Undersøgelse, at jeg fortrød, at jeg havde skrevet det om ham i Betragtning af den Behandling, han havde faaet af Kirken. Vel blev der manøvreret rundt saaledes, at han fik Lov til at blive ved Skolen, men han var tilsidesat, og han følte det. Han havde staaet i mangt et Slag, men efter Aarsmødet i Albet Lea, Minn. var han en slagen Mand, og han blev aldrig Mand mere, fra den Tid gik det hurtigt ned ad Bakke med ham. Det var altsaa Løn-nen, han fik, for de mange Aars tro Tjeneste i Kirken. Hvad jeg sagde til Komit-teen, vilde jeg ogsaa gerne have sagt i Aarsmødet, hvis jeg havde kunnet komme til Orde, men der vilde næppe have været Ørelyd for det.

Jeg saa ham kun een Gang under Aarsmødet i Blair, og da gik han alene ud- -enfor Teltet, hvori Møderne holdtes, og det gjorde mig inderlig ondt for ham, men jeg kom ikke til at tale med ham. Det var sidste Gang jeg saa ham, og jeg fik et stærkt Indtryk af, at han i sit Livs Aften var en ensom Mand, og naar jeg tænker paa ham, kommer altid det Billede frem, jeg ser ham som den sensomme.

Tiden gik, og jeg kom mere til Ro og kunde tænke besindigt over det alt- -sammen, og jeg saa ogsaa, at det var andre, der havde gjort Brug af hans Svag- -hed for at naa deres Hensigt, medens han ingen havde til at støtte sig, da ønskede jeg, at jeg havde opsøgt ham under Aarsmødet og sagt til ham: "Lad os slaa en Streg over det og være Venner som i forrige Dage". Da vilde vi have endt, som vi begyndte. Ofte har min Hustru sagt: "Det var da ogsaa underligt, at I to, som arbejdede sammen i saa mange Aar og altid kom godt ud af det, skulde skilles paa den Maade". Ja, -- og hver Gang var det, som der blev revet op i et Saar.

Men selv om det nu ikke endte, som vi ⁺ sit begge havde ønsket det, saa vil jeg gerne være med til at sætte ham et Minde, og de Oplysninger, jeg har været nødt til at give her til Forstaaelse af Sagen, er hverken givet for at sætte en Plet paa hans Navn eller for at forringe hans Betydning, thi jeg agter ham højere end nogen anden, jeg har arbejdet sammen med. Der har jo været en Del Tale om at oprette en Professorpost til at bære hans Navn, og det kan altsammen være godt og vel, hvis det ikke for meget minder om Ordet at "slaa Profeterne ihjæl og pynte deres Grave". For mig har Tanken ingen særlig Tiltrækning, skønt han nok fortjente det, thi han var en tro Søn af den lutherske Kirke og gjorde vort Kirkesamfund Ære.

Naar jeg tænker paa ham, og det gør jeg ofte, saa er det helst i Forbindelse med den lille Salme, han har forfattet, og som er optaget i Sangeren, og hvoraf det første Vers lyder, som følger:

Hvor saligt er det dog at have
 Sit Hjem iblandt den lille Flok,
 Der har Guds Ord og Aandens Gave
 Og har i Jesu Naade nok,
 Som har sit Borgerskab og Hjem
 Hist i det ny Jerusalem.

Den Salme findes ogsaa i "The Hymnal", og jeg bruger den ofte ved Gudstjenester og Møder. Den er ikke baaret af høj, poetisk Flugt, men den er sjælfuld og har maaske ogsaa mere Interesse for mig end for saa mange andre. I den taler han som Barn i Guds Rige, hvilket jeg ogsaa tror, han var, og naar alt er sagt, saa er det det største og bedste, der kan siges om nogen.

N.P.Lang.